

**Stefan Albrecht, Jiří Malíř, Ralph Melville (edd.),
Die „sudetendeutsche Geschichtsschreibung“
1918–1960. Zur Vorgeschichte und Gründung
der Historischen Kommission der Sudetenländer,
München 2008, Oldenbourg Verlag, 304 s.,
ISBN 978-3-486-58374-8**

Jako 114. svazek Veröffentlichungen des Collegium Carolinum, dedikovaný Han-su Lembergovi k jeho 75. narozeninám, vyšel sborník z vědecké konference, jež se pod stejným názvem konala 1.–2. října 2004 v Brně ve spolupráci Historische Kommission für die böhmischen Länder, Historického ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a Matice moravské.

Prvotním plánem celého setkání, připravovaného již od roku 2002, bylo připomenout kořeny Historische Kommission für die böhmischen Länder, tedy Historische Kommission der Sudetenländer vzniklé roku 1954 a především jejich předchůdců na území Československa (zvláště Deutsche Akademie der Wissenschaften in Prag, Sudetendeutsche Anstalt für Landes- und Volksforschung in Reichenberg a samozřejmě i německé historické spolky na území Čech, Moravy a Slezska). Po předmluvě Ralpha Melvilla, jež vysvětluje motivy vedoucí ke vzniku této publikace, následuje třináct článků k dílčím tématům.

Vyzvednout je třeba zejména vstupní text Stephana Dolezela *Einleitung: Zu den Anfängen der Historischen Kommission der Sudetenländer*, neboť jde o první významnější zpracování počátků této komise. Dolezel přibližuje první léta působení komise a zejména roli jejích předsedů (Obman) až do nástupu Ferdinanda Seibta do jejího čela. Vedle toho zde zazní i další informace o západoněmeckém výzkumu východní Evropy po druhé světové válce, například o roku 1952 vzniklém časopisu *Zeitschrift für Ostforschung*.

Druhý stěžejní text publikace představuje studie Pavla Koláře *Katastrophenverarbeitung und Kontinuitätssicherung*, již vystihuje její podtitul *Zu den Lebendarsstellungen ehemaliger Prager deutscher Historiker nach 1945*. Vedle teoretických přístupů zde najdeme především řadu příkladů toho, jak pražští němečtí historikové „vzpomínali“ na své působení v letech 1938–1945. Velmi často jde jen o abstraktní výklady, beze zmínek o jejich konkrétní činnosti, přičemž většinou věřili v to, že sudetoněmecké dějepisectví zůstalo objektivní i po roce 1938.

To, co vyplynulo z výzkumů Pavla Koláře, se v dalších článcích velmi často variuje na konkrétních příkladech, třebaže jsou tu i určité výjimky. Například Zdeňka Stoklásková, zabývající se Bertoldem Bretholzem (1862–1936), se věnovala více-

méně době před nástupem Hitlera, přičemž oprávněně upozorňuje na skutečnost, že Bretholz by s Hitlerem nesouhlasil – dostává se tím k židovství v rámci jazykové německé menšiny v českých zemích, k jakési formě konverze k německu. Ve skutečnosti však líčí především Bretholzův životopis, včetně ne zcela uspokojených kariérních ambicí, doplněný o výklad jeho díla, případně i polemik (s Josefem Pekařem o autochtonismus Němců apod.).

Reto Heinzl sleduje Theodora Mayera, jehož aktivity za války, interdisciplinární přístup ke středověkým dějinám, jeho konference a debatní kroužky, po válce – v modifikacích – dospěly až k Konstanzer Arbeitskreis. Miroslav Kunštát analyzoval „sudetoněmecké“ církevní dějiny na teologické fakultě pražské německé univerzity, přičemž samozřejmě české a sudetoněmecké církevní dějiny jsou tu vykládány ve vazbě k obecným církevním dějinám. Od pražské německé univerzity (osobností a témat církevních dějin) se dostává až k 60. letům a k Institutu für Kirchen- und Geistesgeschichte der Sudetenländer v hesenském Königsteinu. Ota Konrád v článku *Die Sudetendeutsche Anstalt für Landes- und Volksforschung 1940–1945* hovoří o návaznosti na Liberecký ústav (Anstalt für sudetendeutsche Heimatforschung), o sepětí historické vědy a politiky i v takových případech, jako jsou kupříkladu výzkumy místních názvů v Sudetech. V neposlední řadě se dostává i k založení a počátkům činnosti Kommission für Rassen- und Sippenforschung, jejíž nerozsáhlé výsledky podle autora souvisejí i s relativně pozdním plným prosazením se rasového výzkumu na pražské univerzitě.

Podstatu problémů s interpretací aktivit jednotlivých vědců vystihl Thomas Krnzcek již v názvu svého příspěvku: *Wilhelm Weizsäcker – ein Gelehrter zwischen Schuld und Verstrickung*. U většiny pražských německých vědců snadno najdeme členství v NSDAP, složitější je to však s interpretací jejich činnosti: vědecké dílo má jistou kontinuitu a doložit skutečnou podporu režimu je složité, zejména nevěnovali-li se daní vědci soudobým dějinám. V dalším článku se Jiří Němec zabýval osobností pražského historika Eduarda Wintra a po přesídlení do sovětské okupační zóny jednoho z čelných vědců NDR: že by i tady platilo, že s příkloněním se ke komunistické ideologii je vše prominuto, jak to vypadalo u Čechů po roce 1945, kde členství v KSČ chránilo před jakýmkoli nařčením z kolaborace, jehož jindy bylo nadužíváno?

Nina Lohmann analyzovala činnost Wilhelma Wostryho v polohách mezi německo-českou a sudetoněmeckou historiografií, sledovala jeho organizační působení, jeho tvorbu před rokem 1938 i po něm. Přesto by se daly najít i údaje, které by Wostryho činnost výrazně dokreslily. Nejen v české, ale i v německé historiografii (Hans Lemberg) lze najít stati upozorňující na utajovaný podíl Wilhelma Wostryho na Klikově přepracování Pekařovy učebnice za protektorátu, jež by šlo velmi snadno spojit s úkolem K. H. Franka, aby Wostry napsal Dějiny Čech a Moravy. V úpravách Pekařovy učebnice z roku 1942 by šlo hledat to, jak by Wostry mohl

tento úkol splnit – koneckonců právě K. H. Frank se o Pekařovo přepracování učebnice velmi zajímal.

Budováním národního vědomí sudetských Němců se ve svém článku zabýval Mirek Němec, když analyzoval názory dvou vychovatelů (učitelů), Emila Lehmana a Antona Altrichtera, od Rakouska-Uherska přes první republiku a protektorát až k jejich odsunu. Andreas Wiedemann zkoumal rasovou hygienu na pražské univerzitě na osobnosti Karla Valentina Müllera, jenž tímto směrem orientoval své výzkumy již ve 30. letech. Wiedemanna tak zajímalo budování Institutu für Sozialanthropologie und Völkerbiologie, cíle rasové hygieny, Müllerovo blouznění po čisté německé krvi i jeho spolupráce s Nadací Reinharda Heydricha.

Předposlední příspěvek Martina Zückerta se zaměřil na Volkskunde jako disciplínu blízkou sudetoněmecké historiografii. Zkoumal tak jejich vzájemné vlivy, paralely ve výzkumech, včetně etnografických prvků, a pokoušel se o stanovení dobového paradigmatu národa (Volk) v sudetoněmeckém prostředí. Poslední příspěvek Stefana Albrechta nás zavádí k archeologii, konkrétně k výzkumům Helmuta Preidela, jemuž se v českém dějepisectví dosud dostává většího ocenění než v historiografii německé.

Celou knihu uzavírá K. Erikem Franzenem a Helenou Peřinovou zpracovaný soubor biogramů členů Historische Kommission der Sudetenländer v roce jejího založení (1954), jenž ve srovnání s jejich stručnými životopisy, prezentovanými již v roce 2004, byl doplněn o cenné soupisy jejich hlavních publikačních výstupů a o literaturu vztahující se k jejich osobnosti, včetně informací o dochování jejich pozůstatostí.

Recenzovaná práce zapadá do dlouhodobějšího zájmu mnichovského Collegia Carolina a Historische Kommission für die böhmischen Länder o mapování dějin svých vědeckých předchůdců, (sudeto)německých badatelů o historii českých zemí, ale také – zejména spoluprací českých institucí a texty českých badatelů – do vývoje české společnosti a české historické vědy po roce 1989. V posledních letech si řada českých vědců uvědomila, že české dějiny nelze skutečně studovat bez přítomnosti Němců. Vedle narůstajícího zájmu o prameny i badatelské výsledky, jež se pražské německé historické vědě v druhé polovině 19. století i v éře první republiky podařilo shromáždit, se tak objevuje snaha poznat i osudy českoněmeckých vědců. I dějiny české pražské univerzity v období 1882–1918 je možné pochopit jen se znalostí vyrovnávání rolí obou univerzit vídeňskou vládou a v mnohém je nutné koexistenci obou univerzit znát i pro vědeckou kulturu první republiky.

Hodnotit sborníkové publikace je vždy obtížné, neboť jde většinou o střípky mozaiky, která se složí až v nějakém syntetičtějším přehledu. Zdá se však – i z kvalitního poznámkového aparátu zde publikovaných studií –, že oněch střípků je víc než dost. Hrubé obrysy skládanky tak již asi není příliš obtížné složit. Jednou z otázek, která se tak při čtení této práce objevuje, je, zda již nenastal čas na to, aby

se někdo ujal kvalitního obsáhlého zpracování souborného výkladu vývoje sudetoněmecké historiografie. Zřejmě to ale stále bude obtížné v tom, jak hodnotit éru let 1938–1945, kdy se vědecké „omyly“ stávají politikem nepřijatelného typu. I v tom však výzkum sudetoněmecké historiografie, přes nejednoznačnost hodnocení, pokročil více než výzkum české historiografie za druhé světové války. Pocit, že se čeští historikové kolaboranty nestali, je sice krásný, výzkumy v tomto směru jsou ale poměrně malé, ba skoro lze říci, že téměř nulové.

Bohumil Jiroušek